

Žilvytis Šaknys

**VAKARŲ IR PIETVAKARIŲ LIETUVOS KAIMO JAUNIMO
BENDRAVIMO PAPROČIŲ REGIONINIAI SAVITUMAI
(XX A. I PUSĖ)**

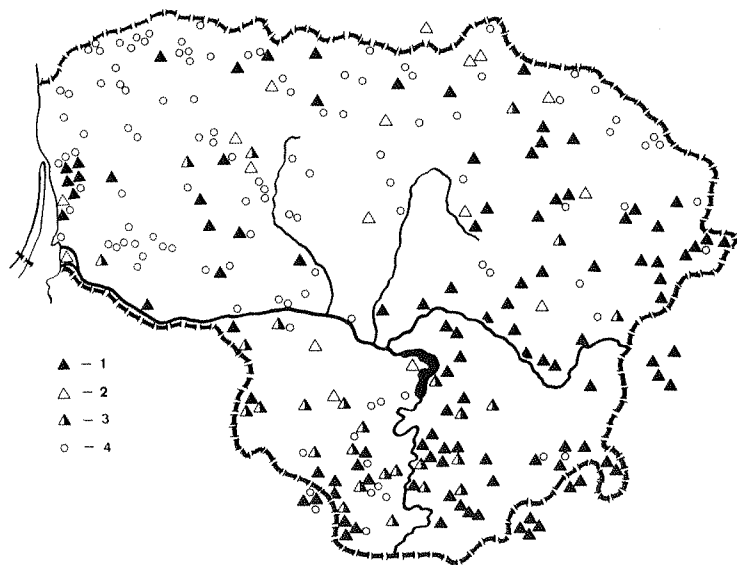
Straipsnyje pateikti kai kurie Klaipėdos krašto, Užnemunės ir Žemaitijos kaimo jaunimo bendravimo savitumai. Lyginant su kitų Europos tautų jaunimo bendravimo papročiais, atskleisti jų raidą sąlygojantys veiksniai. Žemaitijos teritorijos sąvoka naudojama remiantis Pabaltijo žemdirbystės atlase pateiktu žemėlapiu¹, iš Žemaitijos teritorijos išskiriamas Klaipėdos kraštas.

Pagrindinis straipsnio šaltinis 1989-1991 m. užfiksuota ekspedicinė lauko medžiaga. Apklausta 110 žinių pateikėjų iš 103 Žemaitijos kaimų ir miestelių, taip pat 70 iš 46 Užnemunės ir 21 iš 21 Klaipėdos krašto vietovių. Dauguma žinių pateikėjų gimę 1905-1920 m. ir pasakojo apie XX a. 3-5 dešimtmečius².

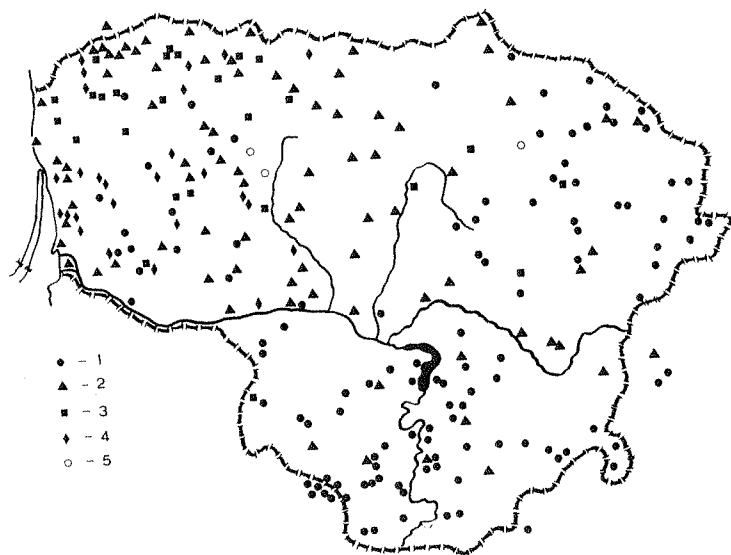
Vienas iš archaiškiausių kaimo jaunimo suėjimų vėlyvo rudens ir žiemos metu - keleto merginų, rečiau ir vaikinų vakaravimas kartu dirbant. Labiausiai buvo paplitęs bendras verpimas. Verpiant, kaip ir atliekant kitą darbą, vaikinai dažniausiai sueidavo tik pasišnekėti, neretai merginoms trukdydavo. Kai kur merginos vakarais sueidavo plėšyti plunksnų, megzti, siūti. Kelių kaimynių merginų, rečiau ir vaikinų vakaravimas su darbu fiksuotas tik keliolikoje Žemaitijos bei Suvalkijos kaimų. Labai dažnas XX a. pirmojoje pusėje jis buvo dzūkiškoje Užnemunės dalyje, iki XX a. 4 deš. ir Klaipėdos krašte (1 pav.). Gerokai dažniau vakaravo rytinėje Lietuvos dalyje. Žemaitijoje, Užnemunėje bei Klaipėdos krašte vakaravo šeimoje arba sueidavo merginos tik iš kelių trobų (Rytų Lietuvoje dažnai sueidavo per dešimt merginų). Retai Vakarų ir Pietvakarių Lietuvoje jaunimas šiuo laikotarpiu naktimis ganė arklius.

Tik Klaipėdos krašte ir Vakarų Žemaitijoje (netirta Užnemunė) fiksuotas kelių merginų suėjimas saugant naktį balinamas drobes. Šie neintensyvaus darbo suėjimai Vakarų ir Pietų Lietuvoje didesnės bendruomeninės reikšmės neturėjo, nes jų dalyvių skaičius ir sudėtis neatitiko kaimo jaunimo bendrijos sudėties.

Didelę reikšmę kaimo jaunuomenės bendravimui turėjo nekviesto jaunimo suėjimas į vestuves. Žemaitijoje ir Klaipėdos krašte į vestuves galėjo eiti tik kviestas jaunimas, kai kur ateidavo nekviesti persirengėliai arba nekviestieji eidavo tik į pintuves (mergvakarį). Iš karto į pietus už Nemuno tarpukario laiku buvo išlikęs paprotys į vestuves eiti nekviestiems. Merginos ateidavo į savo, vaikinai - ir į gretimų kaimų vestuves. Šis paprotys tuo metu buvo būdingas ir Aukštaitijai (išskyrus vakarinę jos dalį) bei Dzūkijai (2 pav.).

1 pav. Merginų vakaravimas: 1 - sucidavo verpti, 2 - sucidavo su rankdarbiais, 3 - sucidavo plėšyti plunksnų, 4 - vakaravo namie.

2 pav. Jaunimo suėjimas vestuvėse: 1 - sucidavo nekviesti, 2 - sucidavo kviešti, 3 - nekviesti ateidavo tik į mergvakarį, 4 - nekviesti ateidavo tik persirengėliai, 5 - nekviestieji linksminosi tik iki atvažiuojant jaunajam.

Žemaitijoje bei Užnemunėje buvo paplitę jaunimo suėjimai patalkių metu (3 pav.). Tobulėjant kuliamosioms mašinoms, ypač išplito kasdieniniai pasilinksminimai po kūlimo, jaunimas dažnai sueidavo po linamynio ir mėšlavežio, kitų darbų. Žemaitijoje, Užnemunėje po talkos linksminosi ir nedirbęs kaimo jaunimas. Žemaitijoje, rečiau Užnemunėje, į patalkį nedirbęs bei nekviestas jaunimas sueidavo ir šiokiadieniais. Kai kur Žemaitijoje, rečiau Suvalkijoje, vakarėlį rengdavo tik per patalkį ir kelias stambesnes šventes. Klaipėdos krašte po talkų linksminosi rečiau. Likusioje Lietuvoje patalkiai su pasilinksminimais - retesni, daugiausia rengiami tik šeštadienį. Dažnai linksminosi tik dirbęs jaunimas, todėl patalkio, kaip viso kaimo jaunimo suėjimo reikšmė buvo maža.

3 pav. Jaunimo pasilinksminimai po talkų: 1 - į pasilinksminimą ateidavo tik dirbusieji, 2 - į pasilinksminimą ateidavo tik nedirbusieji, 3 - pasilinksminimų po talkų nebuvo, 4 - talkų nebuvo.

Dažniausi Lietuvos kaimo jaunimo suėjimai - vakarėliai. Jie vykdavo savaitgalių bei švenčių metu ir nebuvo susiję su darbu. Vakarų Lietuvoje jie buvo rengiami gerokai rečiau negu Aukštaitijoje ir Dzūkijoje. Šiek tiek dažnesni negu Vakarų Lietuvoje ir retesni negu Rytų Lietuvoje jie buvo Suvalkijoje.

Jaunimas sueidavo ir bendro darbo metu, tačiau daug didesnę bendruomeninę reikšmę turėjo jaunimo laisvalaikio suėjimai.

Vakarų ir Pietvakarių Lietuvą pagal jaunimo laisvalaikio praleidimo būdus galima suskirstyti į 3 dalis: Žemaitiją, kur tarpukario metais vyravo

jaunimo suėjimai po talkų ir per didesnes šventes rengiamų vakarėlių, gegužinių metu, Užnemunę - kur vaikinai ir merginos dažniau sueidavo ir po savaitgalio vakarėlių, vestuvėse, rečiau patalkių metu, Klaipėdos kraštą, kur jaunimas rinkdavosi neintensyvaus darbo vakaruojant metu ir naktį saugant balinamas drobes. Žemaitijoje išsiskiria kai kurie Klaipėdos krašto bei Didžiosios Lietuvos pasienio kaimai, kur labai dažni su darbu nesusiję vakarėliai. Čia daug Žemaitijai nebūdingų papročių: vaikinų brandos apeigos³, Rytų Lietuvoje ir Užnemunėje tarpukario metais būdingas nekviesto jaunimo ėjimas į vestuves, tik Šiaurės rytų ir Šiaurės vakarų Lietuvoje⁴, taip pat ir Europos šalyse⁵ fiksuotas vestuvių žaidimas per Sekmines. Išsiskiria ir kai kurie į vienkiemius neskirstyti Žemaitijos kaimai. Čia jaunimas vakaravo, dažniau sueidavo į su darbu susijusius vakarėlius šiokiadieniais. Nors daugelis tirtų kaimų Užnemunėje (išskyrus rytinę jos dalį) į vienkiemius išskirstyti anksčiau negu Žemaitijoje, Užnemunėje bendruomeniniai papročiai išliko ilgiau. Kai kuriuos šio regiono bendruomeniškumo bruožus matome ir iš XX a. pradžios šaltinių. Kad Užnemunei būdingas nekviestųjų ėjimas į pobūvius, vestuves, 1911 m. akcentuoja A. Smetona⁶, kiti autoriai⁷.

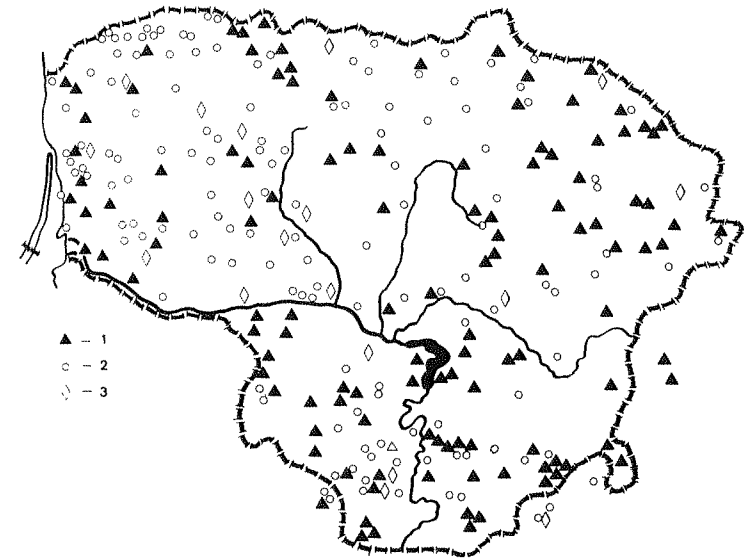
Matyt dėl gana aukšto Užnemunės kultūrinio lygio šie bendruomeniniai reiškiniai čia jau buvo suvokiami kaip atgyvenos, tačiau išliko iki Antrojo pasaulinio karo.

Klaipėdos krašto seniesiems jaunimo bendruomeniniams papročiams išlikti sutrukdė Vokietijoje gimusio pietizmo įtaka, artimi atstumai tarp miestelių, aukštas kultūrinis bei ekonominis išsivystymas. Kai kur išlikę į vienkiemius neskirstyti kaimai sudarė galimybę plačiau išlikti vakaravimui, kuris didesnės bendruomeninės reikšmės šiame regione neturėjo.

Jaunimo suėjimai savaitgalio ir šventiniuose vakarėliuose turėjo didžiausią bendruomeninę reikšmę. Tai rodo ir jaunimo teritorinės bendrijos analizė.

Vienas iš svarbiausių kaimo jaunimo bendrijos egzistavimo požymių yra jaunimo suėjimuose palaikomas amžiaus cenzas. Per jaunų vaikinų dalyvavimą vakarėlyje buvo ribojamas daugiau kaip ketvirtadalyje Žemaitijos, pusėje Užnemunės ir Klaipėdos krašto kaimų (4 pav.). Žemaitijoje ir Klaipėdos krašte per jauniems eiti į jaunimo susiejimus trukdė tėvai, suvalkietiškoje Užnemunės dalyje - pats jaunimas. Daugiau kaip trečdalis Klaipėdos krašto kaimų bei miestelių jaunimas vakarėlių rengė ir juose iš viso nedalyvavo. Panašius ir Suvalkijos amžiaus cenzo apribojimus galime aptikti Dzūkijoje ir kai kur Aukštaitijoje.

Jaunimo bendrijos turėjo teritorinį charakterį. Tai liudija skirtingų kaimų jaunimo grumtynės (5 pav.). Suvalkijoje ir Šiaurės vakarų Žemaitijoje buvo paplitusios skirtingų kaimų jaunimo grumtynės. Kovojo ne keli skirtingų kaimų vaikinai, o daugumas vieno kaimo vaikinų su dauguma kito kaimo vaikinų. Tokios grumtynės dažniau vykdavo visos parapijos jaunimo suėjimuose - gegužinėse arba atlaidų vakarėliuose.

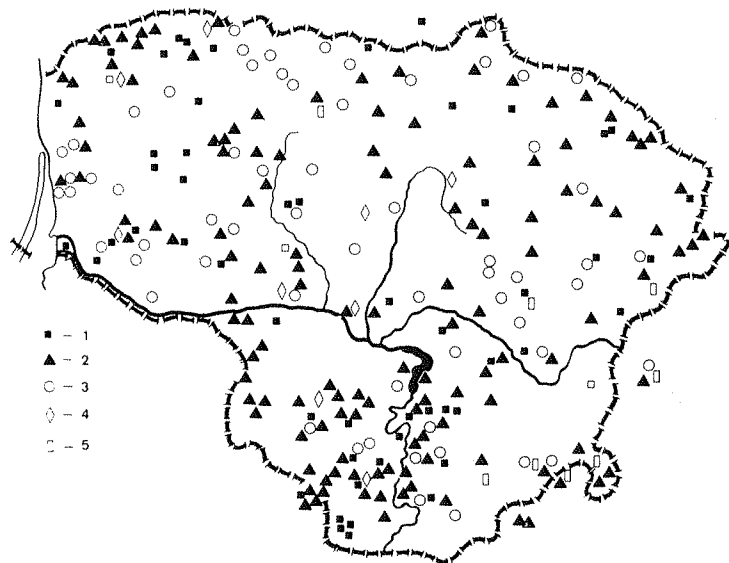
4 pav. Apribojimai paaugliams dalyvauti vakarėlyje:
1 - paauglių dalyvavimas vakarėlyje ribojamas, 2 - paauglių dalyvavimas vakarėlyje neribojamas, 3 - paauglių dalyvavimas vakarėlyje iš dalies ribojamas.

Vienas iš teritorinės jaunimo bendrijos stabilumo požymių - priėmimo į šią bendriją apeigų buvimas. Dauguma atvejų jas atlikdavo tik vaikiniams. Žemaitijoje jos fiksuotos tik keliuose šio regiono ir Klaipėdos krašto pasienio bei Žemaitijos ir Užnemunės pasienio kaimuose, taip pat į rytus fiksuotos tik už keliasdešimt kilometrų už Žemaitijos ribų (6 pav.). Suvalkietiškoje Užnemunės dalyje paplitusios brandos apeigos, kurių metu tikrinamas ir fiksuojamas vaikino tinkamumas būti bendrijos nariu, kitur atliekami tik tinkamumo būti bendrijos nariu pripažinimo bei naujojo statuso įtvirtinimo apeiginiai veiksmai. Matome, kad dažniausiai jaunimo brandos apeigos atliekamos Suvalkijoje, kur pačios jaunimo bendrijos ribojo narių amžių ir skirtingų kaimų grumtynėse pabrėždavo kaimo jaunimo bendrijos teritorinį suverenitetą. Tai būdinga ir rytiniams Lietuvos regionams, tačiau čia apeigų metu netikrinama vaikino branda.

Lietuvos kaimo jaunimo bendruomeninių papročių - brandos apeigų, bendrijos narių amžiaus cenzo ir teritorinio suvereniteto išlikimą tarpukario metais Užnemunėje ir Rytų Lietuvoje galima sieti su santykinai didesniu smulkesnių ūkių kiekiu⁸, vėlyvesniu skirstymu į vienkiemius⁹ ir, matyt, dėl šių priežasčių - dominuojančiais su darbu nesusijusiais vakarėliais, kurių nariai ir sudarydavo teritorinę kaimo jaunimo bendriją.

Vakarų Lietuvoje buvo etniškai ir konfesiškai mišrių kaimų. Daugeliu atvejų skirtingų krikščioniškųjų tautybių ar tautybių kaimų jaunimas suda-

rydavo vieną bendriją. Klaipėdos krašte bendravo vokiečių ir lietuvių orientacijos lietuvininkai. Latvijos pasienyje - lietuviai ir latviai, kai kur Suvalkijoje - lietuviai ir vokiečiai. Vieną iš įdomesnių tarpetninio bendravimo pavyzdžių matome Kybartų apylinkėse. Čia į jaunimo bendriją įeinantys jaunuoliai priešai atlikdavo lietuviškai arba lietuviškai ir vokiškai, priklausomai nuo jų tautybės¹⁰. Konfesiškai mišriuose Žemaitijos kaimuose dažnai ir liuteronai laikėsi Advento ir Gavėnios draudimų linksminis. Nors liuteronai į atlydus turimais duomenimis eidavo retai, jie kartais mielai dalyvaudavo po jų rengtuose vakarėliuose ar gegužinėse. Rečiau bendraudavo Šiaulių apskrityje gyvenę sentikiai ir katalikai, retai ir tik į viešas gegužines ar vakarėlius ateidavo judėjų jaunimas.

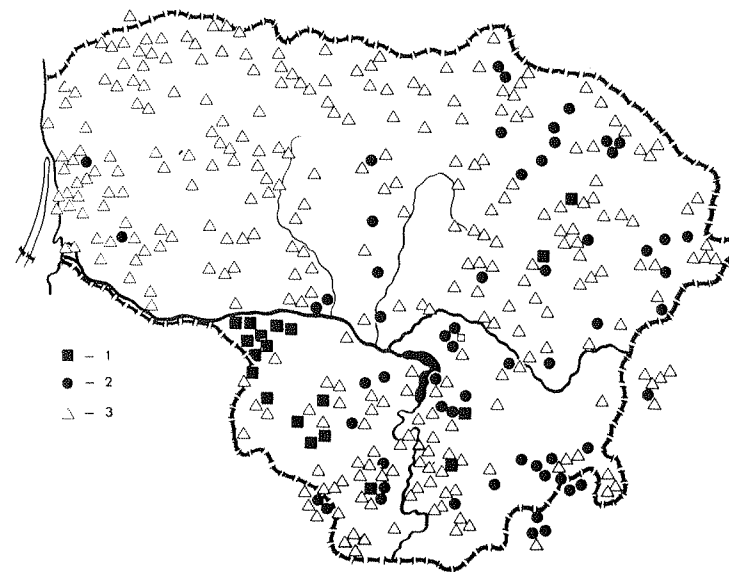
5 pav. Vaikinių grumtynės: 1 - grumtynės tarp savo ir skirtingų kaimų jaunimo, 2 - grumtynės tarp skirtingų kaimų jaunimo, 3 - grumtynių nebuvo, 4 - grumtynės tik tarp savo kaimo jaunimo, 5 - grumtynės tarp skirtingų tautybių jaunimo.

Savo ruožtu lietuvių jaunimas, nuvykęs į Latviją, kartais nesilaikydavo pasninko, tai aiškindami neišvengiama būtinybe, valgė tai, ką valgė ir kiti samdytos šeimos nariai. Žemaitijoje, Klaipėdos krašte bei Užnemunėje reti jaunimo konfliktai tarpetniniu pagrindu, nors dažnai latviai ir lietuviai draugiškai pasišaipydavo vieni iš kitų.

Tarpetniniai jaunimo konfliktai, žymiai dažniau aptinkami Rytų Lietuvoje ir greta buvusiose lietuviškose salose.

Dėl tikiybinių skirtumų susidarė tam tikri katalikiškos Žemaitijos ir liuteroniško Klaipėdos krašto, Latvijos (išskyrus Latgalą) jaunimo ben-

dravimo papročių savitumai, nes evangelikai liuteronai neturėjo atlydų, nesusieidavo kaime per gegužines pamaldas, Kryžiaus dienas. Tai ribojo skirtingoms konfesijoms priklausančio jaunimo bendravimą ir mišrios etninės sudėties kaimų jaunimo bendrijų formavimąsi.

6 pav. Vakarėlyje atliekamų vaikinių brandos apeigų paplitimas: 1 - atliekami brandos patikrinimo ir pripažinimo apciginiai veiksmai, 2 - atliekami brandos pripažinimo apciginiai veiksmai, 3 - brandos apeigos nefiksuotos.

Analogiški jaunimo suėjimai, kaip vakarėlis, patalkys, suėjimas per vestuves, vakaravimas, gyvavo ir daugelyje toli nuo Lietuvos esančių Europos tautų. Panašios į Lietuvos teritorinės jaunimo bendrijos nagrinėjamu laikotarpiu egzistavo ne tik kaimyniniuose kraštuose, bet ir tokiose tolimose šalyse kaip Ispanija ir Prancūzija¹¹.

Daugelyje Europos tautų įėjimas į šią bendriją buvo pažymimas apeigomis. Jaunimo brandos apeigos - vienas iš archaiškiausių jaunimo bendruomeninių papročių, kurie būdingi ir pirmykštėms, ir šiuolaikinėms tautoms. Daugelį jų apeigų elementų matome katalikų ir liuteronų konfirmacijos ir kitose gyvenimo ciklo apeigose. Liuteronų konfirmacija išlaikė jaunimo brandos apeigos funkciją. Kai kuriuose Klaipėdos krašto kaimuose, kaip ir Norvegijoje, šis bažnytinis aktas suteikdavo teisę lankytis jaunimo suėjimuose¹². Su jaunimo laisvalaikio suėjimais ir teritorine jaunimo bendrija susijusios apeigos fiksuotos ne tik XX a. pirmosios pusės Lietuvoje, bet ir kai kur Baltarusijoje, Ukrainoje¹³, Čekijoje, Slovakijoje¹⁴, Vokietijoje¹⁵, Austrijoje¹⁶, Šveicarijoje¹⁷, Ispanijoje¹⁸, Prancūzijoje

je¹⁹ ir kitur. Kryžminių kultūros tyrinėjimų duomenimis, net 37 % pasaulio tautų iniciacijos turėjo sąsajas su vyrų bendrijomis, su moterų bendrijomis susijusios tik 7 % tautų, kur buvo atliekamos šios apeigos²⁰, taip pat gerokai dažnesnės vaikinių bendruomeninių charakterį turinčios apeigos ir Lietuvoje, ir daugelyje šiuolaikinių Europos tautų. Skiriasi tik tų bendrijų pobūdis, nes Lietuvoje, Čekijoje bei Slovakijoje egzistavo mišrios - vaikinių ir merginų bendrijos. Kai kur kitur - Latvijoje, Vokietijoje, funkcionavo vien tik vaikinių teritorinės bendrijos: "Puišu karogs"²¹, "Burschenschaft"²². Jų pagrindinė funkcija buvo asistuoti savo teritorijos merginoms ir riboti kitų kaimų vaikinių lankymąsi pas šio kaimo merginas. XIX a. pab. A. Becenbergerio užuomina apie šeštadieninį merginų lankymą ir XX a. pr. etnografiniai aprašai patvirtina, kad panašios bendrijos galėjo egzistuoti ir Žemaitijoje, Klaipėdos krašte ir Rytų Aukštaitijoje²³.

64 % pasaulio kultūrų vaikinių iniciacijos buvo susijusios su kankinimais ir sunkiais išbandymais²⁴. M. Eliade teigimu, sunkūs išbandymai Europos kaimo jaunimo brandos apeigose (iki XIX a. pab.) - vienas iš pagrindinių bruožų siejant jas su pirmųjų tautų iniciacijomis²⁵. Fizinės prievartos naudojimas, sunkūs išbandymai, mušant, tyčiojantis ir taip tikrinant vaikinų jėgą, buvo ne tik XIX a. pabaigos ir XX a. pradžios Užnemunėje, bet ir Slovakijoje²⁶, Čekijoje²⁷, Lenkijoje²⁸. Analogiškus išbandymus atlikdavo ir XIX a. pab.- XX a. pr. Suomijos imonių naujokai²⁹, Estijos³⁰ bei Latvijos³¹ jūreiviai. Daug brandos apeigų elementų panašūs ir tolimose tautose. Ypač daug panašių apeigų susiję su vaikinių fiziologine branda. Estijoje bei Latvijoje jūrininkai, naujoką ištepę degutu, jį "skusdavo" mediniu peiliu ar skustuvu³², Lenkijoje vaikinų ūsus trindavo pustykle³³, Slovakijoje vaikinų juokais skusdavo per vestuves ir Užgavėnės³⁴, Bulgarijoje jaunąjį - per vestuves³⁵, Rusijoje pirmųjų vaikinų ūsų išaugimą pažymėdavo tėvas, kaimynas ir jo duktė, kuri vaikinui suduodavo šlapia šakele³⁶. Smalą nuo ūsų nusiskusti po "įrašymo į bernus" apeigų turėjo ir Zapyškio apyl. vaikinai³⁷. Matyt, su fizine branda susiję apeiginiai veiksmai galėjo susiformuoti ir kiekvienoje kultūroje autonomiškai, siekiant akcentuoti vaikinų brandą bei patvirtinti jo išvermę, pažeminti vaikina, kad naujasis statusas būtų įsimintinas, kartu ir chronologiškai aiškus.

Kai kuriems papročiams susiformuoti tam tikrą reikšmę turėjo ir kultūriniai veiksniai. Pavyzdžiui, kai kur Pietų Lietuvoje jaunimo bendrijos amžiaus cenzo nesulaukęs vaikinai, priimamas į jaunimo tarpą ar nesugebėjęs atlikti iniciacinių išbandymų jaunuolis, kaip ir už nusikaltimą kariuomenėje, turėjo pereiti "šeringą" - diržais apsiginklavusių vaikinių eilė³⁸. Panašiai vaikinai buvo mušami ir Čekijoje (eilė vadinta "ulica")³⁹.

Čekijoje redukuojantis jaunimo brandos apeigoms likdavo tik apeiginis užgėrimas⁴⁰, analogiška situacija buvo Lietuvoje, matyt, ir daugelyje Europos tautų. A. van Genepas vaišes, gėrimą, būdingą pirmųjų tautoms,

tautom, traktavo kaip baigiamąjį - inkorporacijos veiksmą⁴¹. Tai įtvirtindavo ankstesnius apeiginius veiksmus ir buvo paskutinis veiksmas beveik visose Lietuvos vaikinių brandos apeigose. Daugelyje Europos bendruomeninių apeigų daug archaiškų apeiginių veiksmų, kaip užgėrimas, kėlimas, šuolis, buvo apipinti kintančio bendruomenės suvokimo, kitų statuso pakeitimo apeigų bruožais, todėl kai kuriose vienodo ekonominio, kultūrinio išsivystymo tautose jaunimo brandos apeigos turi daug panašumų.

Slovakų etnologė E. Horvatova vaikinių iniciacinius institutus suskirstė į bendraamžių ir darbo bendrijas. Jos teigimu, čekams, slovakams, lužitėnams būdingas bendraamžių bendrijos iniciacinis institutas, lenkams - darbo bendrijos iniciacinis institutas, kuriame, priimant į bendriją, dalyvavo įvairaus amžiaus žmonės⁴². Pirmajai kategorijai galima būtų priskirti ir Užnemunę, Rytų Lietuvą, nes XX a. pradžioje tik kai kur buvo atliekamas pirmosios tiesios pradalgės išvavimo pažymėjimas⁴³. Remiantis T.A. Bernštam, K.V. Čistovo, pateikta medžiaga, galime teigti, kad didesnėje Baltarusijos dalyje ir Rusijoje vyravo darbo arba įvairaus amžiaus žmonių bendrijų iniciacinis institutas. XIX a.-XX a. pr. darbo bendrijoje buvo žymimas pirmasis vaikinų akėjimas, plaukimas žvejoti, artimiausių kaimynų tarpe žymimas vaikinų ūsų išaugimas⁴⁴. Jaunimo bendrijoje atliekamų brandos apeigų socializacinę reikšmę akcentuoja autoriai, rašę apie XIX a.-XX a. pr. vokiečius, austrus, Šveicarijos tautas, prancūzus, ispanus. Nuo lietuvių atliekamų apeigų prancūziškosios, ukrainietiškosios, ispaniškosios skiriasi šiose šalyse būtiniais piniginiiais įnašais. Tai, matyt, cechinių iniciacijų reliktai. Daugelyje Europos tautų bendrijos buvo sudaromos tik iš vienos lyties bendraamžių, tačiau pats jaunimo bendrijoje atliekamų apeigų pobūdis leidžia teigti, kad XIX a. pab.-XX a. pr. vaikinių apeigos Lietuvoje būdingesnės šio laikotarpio Vakarų Europos, o ne rytinių kaimynų apeigoms.

Kaip rodo atlikta vakarinių Lietuvos rajonų bendruomeninių jaunimo papročių analizė, lyginant su kitų tautų papročiais, daugelis papročių būdingi ir kitoms Europos tautoms, vyravo panašūs laisvalaikio praleidimo institutai. XIX a. pab. - XX a. pr. jaunimo bendravimo formos ir bendruomeniniai papročiai kito daugiau autonomiškai, tam tikrų savybių turėjo netgi gretimi kaimai. Labai didelę reikšmę turėjo konfesija. Tarpvietiniai kontaktai, jiems formuojantis, turėjo reikšmės tiek, kiek kito krašto kultūriniai, ekonominiai, politiniai bei konfesiniai veiksniai, netiesiogiai paveikę vienos ar kitos Lietuvos teritorijos jaunimo bendrijų formavimąsi.

Išnašos:

¹ Историко-этнографический атлас Прибалтики: Земледелие. Вильнюс, 1985. Карта I.

- ² ES. 1272, 1319, 1325, 1330, 1334, 1379, 1380-1388, 1422, 1446-1452, 1457.
- ³ ES. 1380. L. 75 (Balčiai, Šilutės raj.), L. 80 (Kavaliauskai, Klaipėdos raj.).
- ⁴ ES. 1379. L. 17 (Narvydžiai, Skuodo raj.), L. 30. (Žalgiriai, Skuodo raj.); ES. 1380. L.70. (Kivyčiai, Šilutės raj.), L. 76 (Juodžiai, Šilutės raj.); Buračas B. Kupiškėnų Sekminės // Tautosakos darbai. 1937. T. 3. P.102-103; Merkienė R. Žydėjimo, veščėjimo ir santarvės dienos. Moteris. 1990. Nr. 6. P. 12 (Ignalinos raj.).
- ⁵ Календарные обычаи и обряды в странах Западной Европы: Весенние праздники. Москва, 1977. С. 120 (Švedija, Austrija).
- ⁶ Smetona A. Vieniybės gairėmis. Kaunas, 1930. P.102.
- ⁷ A. M. Kelionė orlaiviu per Lictuvą. Jaunimas. 1914.III.22. (akcentuojama, kad Vilkaviškio apyl. egzistuoja blogas paprotys nekviestiems citi į vestuves, vogti maistą).
- ⁸ Lictuvos statistikos metraštis 1933 m. Kaunas, 1934. P. 58-59.
- ⁹ Butkevičius I. Lictuvos valstiečių gyvenvietės ir sodybos. Vilnius, 1971. P. 47, 55.
- ¹⁰ ES. 1446. L. 36 (Pelcetrūnai, Vilkaviškio raj.).
- ¹¹ Брак у народов Западной и Южной Европы. Москва, 1989. С. 138-139, 185.
- ¹² Šaknys Ž. Pirmoji jaunystės šventė: Konfirmacijos papročiai Klaipėdos krašte // Liaudies kultūra. 1991. Nr.4. P. 16-17.
- ¹³ Этнографія Беларусі. Энциклапедыя. Мінск, 1989. С. 389; Зеленин Д.К. Восточнославянская этнография. Москва, 1991. С. 366.
- ¹⁴ Хорватова Э. Традиционные юношеские союзы и инициационные обряды у западных славян // Славянский и балканский фольклор. Москва, 1989. С.162-173.
- ¹⁵ Брак...С. 11.
- ¹⁶ Ten pat. С. 45.
- ¹⁷ Ten pat. С. 96-97.
- ¹⁸ Ten pat. С. 139.
- ¹⁹ Ten pat. С. 185.
- ²⁰ Schlegel A., Barry H. Adolescent Initiation Ceremonies: Cross Cultural Codes // Ethnology. 1979. Vol. 18. P. 199-210.
- ²¹ Strods H. Zemnieku sabiedriskā dzīve // Latviešu etnogrāfija. Rīga, 1969. Lpp. 164.
- ²² Брак...С. 11.

- ²³ Bezenberger A. Litauische Forschungen. Göttingen, 1882. S. 121; Ašmys V. Prickulės parapijos Butkų kaimo tarpukario (1919-1939) kronika // Mūsų kraštas. 1993. Nr.1. P. 25-47 (kadangi straipsnis išspausdintas mūsų darbą įteikus spaudai, V. Ašmio medžiaga į žemėlapi neįtraukta); Mažiulis A. Jauja // Lictuvių enciklopedija. Boston, 1956. T. 9. P. 333; ES. 1379. L. 66 (Pieliai, Telšių raj.); ES. 1447. L. 13 (Dovydžiai, Akmenės raj.).
- ²⁴ Schlegel A., Barry H. P. 199-210.
- ²⁵ Eliade M. Rites and Symbols of Initiation. New York, 1965. P.122.
- ²⁶ Хорватова Э. С. 164.
- ²⁷ Ten pat. С. 170.
- ²⁸ Wieruszewska M. Obrzędy recepcyjne wicku dojrzałego w Bełchatowskiem // Łódzkie studia etnograficzne. Łódź, 1966. T.8. S. 34.
- ²⁹ Roosi L. Initiation Rites Among Finish Factory Workers from 1890's to the 1980's // Ethnologia Scandinavica. 1988. Vol. 18. P. 62-66.
- ³⁰ Loorits O. About the Baptism of Novices as Practised by the Baltic Sailors // Tautosakos darbai. Kaunas, 1935. T. 1. P. 128-136.
- ³¹ Ten pat. P.136-140.
- ³² Ten pat. P.128-140.
- ³³ Wieruszewska M. S. 37-38.
- ³⁴ Хорватова Э. С. 173.
- ³⁵ Иванова Р., Маркова Л.В. Болгары // Брак у народов Центральной и Юго-восточной Европы. Москва, 1988. С. 147-148.
- ³⁶ Бернштам Т.А. Молодежь в обрядовой жизни русской общины XIX - начала XX в.: половозрастной аспект традиционной культуры. Ленинград, 1988. С. 83.
- ³⁷ Krušinskaitė E. Iš Krušinskų kaimo istorijos ir buities // Mūsų kraštas. 1992. Nr.1. P. 65 (E. Krušinskaitės medžiaga į žemėlapi neįtraukta).
- ³⁸ ES. 1319. L. 149 (Smolnica, Alytaus raj.), L. 310 (Pošnia, Lazdijų raj.); ES. L.119 (Vežionys, Prienų raj.).
- ³⁹ Хорватова Э. С. 169.
- ⁴⁰ Ten pat. P.169.
- ⁴¹ Van Gennep A. The Rites of Passage. London, 1960. P.29.
- ⁴² Хорватова Э. С. 171.

⁴³ Mažiulis A. Šienapjūtė // Lietuvių enciklopedija. Boston, 1963. T. 29. P. 471-472. Minimas pirmosios pradalgės išvaymas Dusetose ir Jūzintuose. Lietuviškosios apeigos žymiai skurdesnės už lenkiškąsias. Plg. Kolberg O. Dzieła wszystkie. Wrocław-Poznań, 1962. T.3. Cz. 1. S.237-240; T. 9. Cz. 1. S. 163-164; T. 10. Cz. 2. S. 212; Wieruszewska M. S. 32-41 ir kt.

⁴⁴ Чистов К.В. Семейные обряды и обрядовый фольклор // Этнография восточных славян: Очерки традиционной культуры. Москва, 1987. С. 400; Бернштам Т.А. С. 58,83; Этнография Беларуси. С.389; Kai kada darbo bendrijoje žymėjo ir Ukrainos vaikinų brandą: Боржковский В. "Порубоцтво" как особая группа в малорусском сельском обществе // Киевская старина. 1887 г. август. Т. 18. С. 768-769.

REGIONAL PECULIARITIES OF COUNTRYSIDE YOUTH COMMUNICATION CUSTOMS IN WEST AND SOUTHWEST LITHUANIA AT THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY

Summary

The peculiarities of countryside youth communication of three regions - the Klaipėda Territory (Westernmost part of Lithuania), Žemaitija (West Lithuania) and Užnemunė (Southwest Lithuania) at the beginning of the 20th century are revealed in the article. These regions differ in the forms of youth communication at leisure time. In Žemaitija youth gatherings after collective assistance prevailed. "Parties" which were not connected with work, used to be more frequently organised during greater holidays; at weddings, only the invited youth guests used to take part in them. Meetings in the evenings in the late autumn and winter, when various chores have been done, such as spinning or feather plucking, vanished. In Užnemunė, young people often had week-end parties, they made merry more seldom after collective work, uninvited village girls and boys of several villages used to take part at the weddings, in some villages young people used to spend evenings together working. In the Klaipėda Territory due to the domination of the pietistic sect in many villages parties were not tolerated and the youth usually gathered when doing non intensive work, such as spinning or feather plucking. In some villages in western part of Žemaitija as well as in East Lithuania and in Užnemunė week-end parties were popular.

It is determined that periodic week-end parties and holiday parties were of more communal importance than other youth meetings. In the villages, where they were the main youth meetings for leisure time the formed village youth community on territorial ground remained.

The presence of the territorial youth community was determined according to the three following features :

1. Limited age of boys - community members,
2. Clashes between the youth of two villages expressing territorial sovereignty of the community,
3. Rite of acceptance to the youth age-group community.

The author has determined, that these rites have been fulfilled mostly in villages where the first and the second features of the community existence were fixed and the rites were always done at the meetings not connected with work. These parties were frequently organised in the villages which were not separated into single farm-steads or where distances between farm-steads were not great and where small farms prevailed. That's why in the 3rd and 4th decades of the 20th century

territorial village youth communities remained in Užnemunė and East Lithuania.

Comparing the rites of the Lithuanian youth with the rites in other European countries at their initiation into a youth age-group, it was determined that in South and East Lithuania the spread of the initiative institution of youth age-group piers is more peculiar to the nations of West Europe. The majority of these rites and ritual actions were similar even in far countries and apparently some ritual actions have been formed independently in several regions conditioned by the human nature and common European culture. The formation of customs and rites of the Lithuanian youth has been effected by cultural, economical, political and religious influence of other countries as well as the formation of youth communities in one or another region of Lithuania.

Жильвитис Шакнис

ОСОБЕННОСТИ ОБЩЕНИЯ СЕЛЬСКОЙ МОЛОДЕЖИ В ЗАПАДНОЙ И ЮГО-ЗАПАДНОЙ ЛИТВЕ (ПЕРВАЯ ПОЛОВИНА XX ВЕКА)

Резюме

В статье раскрываются особенности общения сельской молодежи. В Клайпедском крае, Жемайтии и Занеманье преобладают вечеринки, устраиваемые по выходным дням или праздникам. Кроме того, на свадьбы молодежь из соседних деревень, бывает, приходит без приглашения. В Жемайтии обычны вечеринки после совместной работы (толки), а не связанные с трудовыми функциями - в основном по большим праздникам. В Клайпедском крае, в связи с влиянием секты "суринкимининков" во многих селах на увеселения смотрели косо, и потому молодежь чаще всего собиралась в связи с какой-нибудь неинтенсивной работой, например, сторожить по ночам беленые холты. В тех селах, где преобладали периодически устраиваемые по выходным дням и праздникам вечеринки, сохранились сообщества сельской молодежи, сложившиеся на территориальной основе.

Один из главных признаков такого территориального сообщества - определенные обряды, связанные со вступлением в него (инициация). В обследуемый период они сохранились в Занеманье и Восточной Литве.

Сопоставление подобных обрядов инициации в Литве и Европе показывает, что распространенные в Юго-Западной и Восточной Литве обряды характерны и для западноевропейских народов. Многие из них по структурным компонентам сходны даже в отдаленных одна от другой странах. Вполне возможно, что некоторые поздние обряды сформировались в разных регионах автономно под воздействием общеевропейской культуры.

Межэтнические контакты влияли на обычаи и обряды в общении литовской сельской молодежи настолько, насколько чужеземные культурные, экономические, политические и конфессиональные факторы воздействовали в целом на формирование молодежных сообществ в том или ином регионе Литвы.